

COLONIZAREA ROMÂNILOR MACEDONENI ÎN CADRILATER (1925-1935)

Istoria romanității balcanice a cunoscut la începutul secolului al XX-lea și cu precădere după primul război mondial, modificări radicale ale cursului ei obișnuit. Curentul formării și consolidării statelor naționale nu putea lăsa neatins sud-estul Europei, de curând eliberat de sub stăpânirea fostului Imperiu Otoman.

După câștigarea independenței, noile state naționale din Balcani au aplicat o politică intolerantă față de minoritățile naționale de pe teritoriul lor. Astfel și condițiile de viață și statutul populației aromânești din aceste state a cunoscut schimbări profunde în comparație cu situația avută în timpul stăpânirii otomane.

La conferința de pace de la București, care a urmat al doilea război balcanic, printre alte chestiuni a fost discutată și problema destinului populației aromânești care urma să fie împărțită între noile state naționale. Cu toate acestea textul tratatului încheiat în data de 28 iulie /10 august 1913, nu cuprindea nici o referire la aromâni; doar în anexele tratatului se aflau documente rezultate dintr-un schimb de scrisori între România pe de o parte și Bulgaria, Grecia și Serbia pe de altă parte, prin care cele trei state se angajau să acorde autonomie școlilor, să permită înființarea de episcopate pentru aromânii din noile posesiuni, subvenționate de către guvernul român¹. Textul respectivelor scrisori obliga statele în cauză numai moral, nu și juridic, la respectarea celor stabilite. România renunțase într-un fel la politica sa de a asigura garantarea drepturilor naționale ale aromânilor în schimbul unui câștig de prestigiu - Cadrilaterul, teritoriul din Dobrogea de sud care fusese pierdut în 1878.

Primul război mondial a determinat importante modificări în spațiul sud-est european. Stabilirea noilor realități teritoriale și politice a fost strâns legată de reglementarea statutului naționalităților din zonă. A fost din nou adusă în discuție problema aromânilor. S-a încercat obținerea unui statut special pentru aromâni în cadrul unui stat albanez de tip cantonal, după modelul elvețian. S-a susținut și ideea mai veche a unei Macedonii autonome cu caracter pluriethnic. Propunerile nu au fost sprijinite de guvernul român și nici nu au fost acceptate de reprezentanții celorlalte state balcanice².

În tratatul minorităților semnat de Grecia la Sèvres, se asigura minorităților sale etnice, puse sub protecția Societății Națiunilor, între altele, și dreptul de a se întruni și de a folosi limba maternă. Guvernul grec a obținut introducerea în tratat a unei mențiuni speciale privind controlul statului elen asupra drepturilor aromânilor din regiunea Pindului cu privire la chestiunile religioase, de binefacere și școlare, înlăturând prevederile înțelegerilor cu statul român din 1913. Dealtfel, în preambulul aceluiași tratat din 1920, se preciza că guvernul grec "înlătură în mod clar și categoric orice dispoziții luate înainte de 10 august 1920 privitoare la minoritățile etnice din Grecia"³.

După primul război mondial a urmat conflictul armat greco-turc a cărui cauză principală a fost intenția Greciei de a elibera teritoriile din Asia Mică locuite de o numeroasă populație greacă, aflată sub stăpânirea statului turc. Războiul s-a încheiat dezastruos pentru Grecia iar litigiile existente între cele două state au fost reglementate în cadrul conferinței de la Lausanne din ianuarie 1923⁴. Printre altele cele două părți au convenit asupra "Convenției asupra schimbului de populație greco-turc"⁵. Convenția prevedea ca începând de la 1 mai 1923 să se procedeze la un schimb obligatoriu între supușii turci de religie greco-ortodoxă stabiliți pe teritoriul statului turc și supușii greci, de religie musulmană, stabiliți pe pământul grecesc.

Această convenție reglementa o situație ce luase naștere încă din timpul războaielor balcanice când aproape 100000 de etnici turci s-au refugiat din teritoriul ocupat de greci. În 1922, cu ocazia

¹ Arhivele Naționale Istorice ale României, fond Președenția Consiliului de Miniștri, nr. 53, 1913, p. 53; vezi și *Români de la sud de Dunăre. Documente*, coordonatori Stelian Brezeanu, Gh. Zbucă, București, 1997, p. 238 sq.

² *Români de la sud de Dunăre. Documente*, p. 264-267.

³ Mihail Blenche, *Români de peste hotare*, București, 1935, p. 47 sq.

⁴ Douglas Dakin, *The Unification of Greece (1770-1923)*, Londra, 1972, p. 231-245.

⁵ C. Evelpidis, *Les États balkaniques. Étude comparée politique, sociale, économique et financière*, Paris, 1930, p.

evacuării Asiei Mici de către trupele grecești învinse, peste un milion de greci s-au refugiat în Grecia. Mai târziu cu controlul comisiilor constituite de Societatea Națiunilor în scopul supravegherii schimbului de populație, au mai fost evacuați 355000 de turci din Grecia și 190000 de greci din Asia Mică. Acești refugiați și alți 50000 de greci din Rusia, din regiunea Caucazului, au fost colonizați în Grecia⁶.

Astfel s-au adunat în Grecia, într-un timp relativ scurt, aproximativ 1,3 milioane de refugiați. Majoritatea lor au fost instalați în Macedonia și Tracia; populația agricolă constituia 45% și 55% populația urbană⁷. Această mișcare imensă de imigrare s-a produs în paralel cu aplicarea reformei agrare în Grecia, prin care s-a trecut la o expropriere totală a tuturor moșiilor absenteiștilor, și parțial a tuturor pământurilor cultivabile care depășeau 8-15 hectare în Macedonia, Tesalia, Epir și Tracia și a celor care aveau o întindere mai mare de 35 hectare în restul Greciei⁸. În urma acestor măsuri aproape toate moșiile din Macedonia au fost lichidate întrucât ele aparținuseră proprietarilor turci care părăsiseră țara începând cu războaiele balcanice.

Imigrarea a peste 1,3 milioane de refugiați în Grecia și desființarea moșiilor mari au avut consecințe importante asupra aromânilor din aceste regiuni. Ocupația tradițională a aromânilor era creșterea animalelor, în special a oilor. Ei își aduceau vara turmele în munții pe care îi închiriau de la proprietarii turci, iar pe timpul iernii le duceau la mare, pe islazurile de pe moșiile de aici pe care de asemenea le arendau. Parcelarea acestor pământuri i-a adus pe aromâni în imposibilitatea de a mai practica ocupația lor tradițională. Pe de altă parte, prin colonizarea în regiunile locuite de aromâni a unui număr foarte mare de refugiați greci, condițiile de trai sau înăsprit, orice cale de câștig fiind rezervată de către autoritățile grecești numai pentru conaționali.

Soluția salvării din calea amenințării cu dispariția a încolțit mai întâi în regiuni ca Meglenia, Vodena și Veria, în care încă din vremea stăpânirii turcești s-a manifestat o amplă mișcare națională românească, și unde după 1923 va fi colonizată cea mai mare parte a refugiaților greci din Asia Mică. Soluția la care se gândeau fruntașii români macedoneni era aceea de a emigra în statele care le-ar fi oferit ocrotire. Cei mai mulți însă doreau să se stabilească în „țara mămă”, România. În luna martie, 1923, la mai puțin de două luni de la semnarea tratatului greco-turc de la Lausanne (20 ianuarie 1923), un grup de aromâni din Veria s-au adresat revizorului școlilor românești din Macedonia pentru a afla poziția guvernului român în legătură cu o posibilă colonizare în țară⁹. Argumentele pe care românii macedoneni le aduceau în favoarea colonizării lor în țară, în special în Cadrilater – regiune cu o populație majoritară turcă și bulgară, erau cele legate de românizarea teritoriului dar și „naționalizarea și extinderea comerțului român”¹⁰. Ei cereau, pentru efectuarea colonizării, ca statul român să le acorde o suprafață de pământ plătită în rate, împrumuturi financiare pe termen lung și cu dobânzi mici și materiale pentru construirea gospodăriilor¹¹.

Apeluri adresate de către fruntașii macedo-români guvernului român, președinților corpurilor legiuitoare, diferitelor societăți culturale, diferitelor personalități, s-au făcut încă din anul 1922, dar înainte de 1924 nici un guvern nu a stăruit prea mult asupra cererilor acestora. În cadrul ședinței Adunării Deputaților din 24 mai 1923, la interpelarea deputatului Gheorghe Pop (acesta cerea intervenția imediată a ministrului pentru găsirea unei soluții în rezolvarea colonizării emigranților

⁶ *Ibidem*.

⁷ Nicolae Mănescu, *Colonizarea în Grecia. Schimbul de populații greco-turco-bulgare*, București, 1941, p.32.

⁸ C. Evelpidis, *op. cit.*, p. 90.

⁹ Arhivele Naționale Istorice, fond Societatea de Cultură „Macedo-Română”, nr. 109, 1923, fila 1: „Considerând că expatrierea va fi mai puțin resimțită dacă ne vom plasa în sânul țării mume, ținem ca să știm dacă guvernul român este dispus să-și manifeste sentimentele părintești, primindu-ne în România.”

¹⁰ Sterie T. Hagigogu, *Emigrarea aromânilor și colonizarea Cadrilaterului*, București, 1927, p. 19 sq. „În scurt timp și pe nesimțite Dobrogea va fi pur românească. Odată începutul făcut, chiar dacă mai târziu numărul emigranților s-ar mări, ei se vor întinde singuri în Basarabia și în marile centre comerciale, fără susținerea statului, unde prin recunoscutele lor aptitudini comerciale vor înlocui multe elemente străine, contribuind astfel la naționalizarea și extinderea comerțului român, mai ales că piețele orientale le sunt cunoscute lor.”

¹¹ *Ibidem*, p. 21 sq. „...statul să asigure printr-o lege o întindere de pământ, plătită în rate lungi fiecărei familii care ar veni din Macedonia. Banca Națională să facă un împrumut amortizat în 30-40 de ani cu dobândă mică, ca să se avanseze credite și materialele necesare refugiaților veniți, pentru a putea înjgheba gospodăriile.”

aromâni în zonele în care mai existau terenuri disponibile ca Ialomița sau Cadrilater) ministrul liberal al agriculturii și domeniilor, Alexandru Constantinescu, răspundea că ideea colonizării emigranților aromâni nu era plasată printre priorități, atenția guvernului fiind îndreptată înspre împrăștierea cu terenuri rămase disponibile a românilor ce se aflau dincolo de granița româno-ungară, fixată în urma tratatului de la Trianon¹².

În promovarea cererilor de emigrare a aromânilor din Grecia și stabilirea și împrăștierea lor în România un rol deosebit l-a avut Societatea de Cultură „Macedo-Română” din București. Societatea, constituită la 30 septembrie 1879, avea atribuții deosebite, dispunând printre altele de dreptul de a elibera acte de stare civilă, adică acte de naționalitate, pe baza cărora aromânii puteau primi cetățenia română. Prin influența și poziția membrilor săi, personalități marcante ale vieții culturale și politice românești, societatea a reușit să sprijine eficient toate demersurile legate de emigrarea și colonizarea aromânilor¹³.

Reacțiile publice la ideea colonizării în societatea românească au fost variate. Unii nu vedeau utilitatea acestei emigrări; motivul era că ocupația tradițională a românilor macedoneni fiind creșterea oilor, în Cadrilater nu erau suprafețe suficiente pentru practicarea pășunatului, iar practicarea agriculturii le era necunoscută¹⁴. Altă opinie găsea mai potrivită colonizarea lor în Basarabia și Maramureș unde datorită calității de buni comercianți, ar fi putut contribui la dezvoltarea comerțului românesc¹⁵. Într-un memoriu redactat la Silistra și adresat guvernului român, se imputa macedo-românilor că „nu pot fi în măsură să dezvolte o activitate care să corespundă intereselor naționale românești” pentru că au obiceiuri balcanice, nu cunosc limba și au caractere „iuți și răzbunătoare”. În schimb populația bulgară din regiune era constituită din „oameni harnici, sobri, [care] se supun legilor și execută de bună voie măsurile legale”¹⁶.

La început nici membrii Societății de Cultură „Macedo-Române” nu agreau ideea colonizării în masă a aromânilor; ei erau de părere că emigrarea lor ar fi putut fi dorită doar de dușmanii lor care au interesul să-i înlocuiască cu conaționali de-ai lor greci. În plus erau sceptici și în legătură cu rezolvarea problemei imigrării aromânilor fie de către guvernul în funcție fie de altul viitor. Ce guvern și-ar fi permis să ia asupra sa sarcina dificilă a deplasării unei mase importante de populație, de a purta tratative cu statul grec pentru a clarifica problemele legate de emigrare, apoi a operațiilor de transport, întreținere și adăpost și în sfârșit rezolvarea problemei împrăștiării emigranților¹⁷. După o analiză mai atentă a chestiunii, Consiliul de 35 al societății, în ședința din 10 februarie 1925, avea să se declare în favoarea emigrării¹⁸. Printre argumentele care sprijineau ideea colonizării aromânilor în Cadrilater se aduceau cel al experienței îndelungate de conviețuire alături de popoare străine și cunoașterea limbilor și obiceiurilor acestora. Datorită acestor calități macedo-românii s-ar putea integra mai ușor realităților din această regiune decât românii din Regat care nu avuseseră astfel de contacte¹⁹.

¹² *Monitorul Oficial*, Dezbaterile Adunării Deputaților, nr. 73, 23 iunie 1923, p. 2179; „...în prima linie cred că ar trebui să umplem locurile libere rămase prin împrăștiere cu frați de-ai noștri rămași dincolo, pe pământ unguresc prin granița nedreaptă ce i-a despărțit de noi. Satisfăcând deci cu preferință pe cei de față de care avem o datorie morală, dacă vor mai rămâne locuri disponibile, este evident, cu aceeași inimă largă, ne vom gândi la toți frații noștri de pe ce pământ s-ar afla.”

¹³ Printre aceste personalități se numărau N. Iorga, Gh. I. Brătianu, Simion Mehedinți, V. Papacostea, G. Murnu, Sterie Diamandi, etc.

¹⁴ *Colonizarea Dobrogei Noi cu macedo-români*, în *Tribuna românilor de peste hotare*, București, II, nr. 1-2, 1925, p. 21 sq.

¹⁵ Ion Neicu, *Colonizarea Dobrogei Noi cu macedo-români*, București, 1924, p. 11.

¹⁶ Vasile Th. Muși, *Aromânii și minoritățile Dobrogei Noi*, în *Tribuna românilor de peste hotare*, București, I, nr. 3, 1924, p. 19 sq.

¹⁷ T. Hagi-Gogu, *În jurul curentului de emigrare*, în *Peninsula Balcanică*, București, II, nr. 8, 1925, p. 183.

¹⁸ Arhivele Naționale Istorice, fond Societatea de Cultură „Macedo-Română”, 1924-1925, nr. 110, fila 9-13, „Moțiune: 1. Recunoașterea din partea Societății de Cultură că românii din Grecia, din comunele Vodena, Paticina, Gramaticova și Caterina nu mai pot trăi în Grecia și cererea delegației este îndreptățită. 2. Societatea de Cultură va sprijini cererile delegațiilor față de guvern de a lua o hotărâre definitivă, chestia în principiu fiind tranșată și admisă pentru emigrarea acestor români și a se stabili mijloacele de îndeplinire.”

¹⁹ T. Hagi-Gogu, *loc. cit.*

Dintre oamenii politici care au acordat atenție acestei probleme s-au aflat doar cei din opoziție. Într-o conferință ținută la Fundația Carol, în 1924, Iuliu Maniu considera că toți românii risipiți în lume trebuiau să fie repatriați și colonizați pe teritoriul țării²⁰. În anul 1925, după vizita făcută la sediul partidului său de către delegația macedo-română, Iuliu Maniu promitea ca problema colonizării să constituie un punct esențial în programul partidului său²¹.

În ședința Camerei Deputaților din 7 mai 1925, Nicolae Iorga sublinia necesitatea unor negocieri stăruitoare în favoarea românilor care trăiesc în state străine și vorbea despre misiunea statului român de a „curăța” Macedonia pentru a popula Cadrilaterul „căci acesta este o bucată de pământ românesc și în lupta dintre rase nu se știe ce ne rezervă viitorul”²².

Din punct de vedere legislativ primul pas în direcția realizării colonizării românilor macedoneni s-a făcut prin hotărârea ministrului domeniilor și agriculturii din 23 martie 1925. Această decizie se afla în continuarea unui lung șir de încercări de reglementare a legii proprietății funciare în Dobrogea Nouă. Prin legea din 22 aprilie 1924 se crea un fond funciar în proprietatea statului din care, din dispoziția articolului 129 al aceleiași legi, se puteau face colonizări și înstrăinări în loturi mici, prin Casa Centrală a Împroprietăririi, în baza unui jurnal al Consiliului de Miniștri²³. Hotărârea ministrului domeniilor din 23 martie 1925 prevedea o acțiune de verificare a titlurilor de proprietate, expropriere și colonizare, care urma a fi executată de un birou special pe lângă Casa Centrală a Împroprietăririi, iar la nivel local de către o comisie pentru fiecare din cele două județe, Durostor și Caliacra, compusă din prefect, inspector agricol, consilier agricol și administrator financiar²⁴. La finalizarea acestor cercetări, coordonatorul comisiilor, Max Popovici, a întocmit un raport către ministrul domeniilor și agriculturii care cuprindea situația pământurilor disponibile, o hartă a terenurilor pe care se puteau așeza coloniști. Se propunea acordarea unor suprafețe de către 15 ha în regiunile de frontieră, 10 ha în interiorul provinciei, câte 2000 m² loc de casă, 1 ha teren de islaz pentru fiecare familie și un credit de 50000 lei pentru construirea locuinței. Raportul a fost aprobat de ministrul Al. Constantinescu și pe baza lui a fost supus guvernului un referat care a fost acceptat și semnat în jurnalul Consiliului de Miniștri din 13 iunie 1925²⁵.

După aflarea veștii cu privire la acceptarea colonizării de către guvernul român, macedo-românii au început pregătirile de plecare. Ei și-au vândut casele, pământul, animalele și cu banii strânși și cu ajutorul guvernului român, sperau să-și refacă în scurt timp gospodăriile²⁶.

Partidele politice care s-au aflat la guvernare în perioada anilor 1925-1935, nu au urmărit cu consecvență legiferarea și îndeplinirea procesului de colonizare. Astfel, românii, întotdeauna nesiguri de atitudinea acestora, au continuat să adreseze solicitări guvernului român prin memorii și scrisori²⁷ dar și prin manifestări publice precum cel de-al doilea congres de la Veria, din 27 decembrie 1925²⁸. Ei au cerut intervenția statului român pe lângă autoritățile grecești pentru a facilita lichidarea avutului imobiliar din Macedonia, transportarea imigranților și așezarea lor în țară. Intervenția statului român pe lângă autoritățile grecești s-a făcut destul de încet, dovadă stau greutățile întâmpinate atât din partea grecilor, cât și a oficialităților românești de la Salonic²⁹. Autoritățile românești le ceruseră aromânilor care urmau să imigreze să accepte ca în locul pașapoartelor să folosească simple permise conform

²⁰ Iuliu Maniu, *Problema minorităților*, în *Tribuna românilor de peste hotare*, București, 1924, nr. 5, p. 16.

²¹ *Declarația d-lui Iuliu Maniu în chestiunea colonizării Cadrilaterului*, în *Tribuna românilor de peste hotare*, București, II, nr. 6, 1925, p. 11 sq. („noi vom căuta să umplem golurile și să reparăm toate lipsurile pentru ca astfel colonizările să fie folositoare atât coloniștilor cât și statului român”).

²² *Monitorul Oficial, Dezbaterile Camerei Deputaților*, 3 iulie 1925.

²³ Constantin Noe, *Colonizarea Cadrilaterului*, în *Sociologie românească*, București, III, nr. 4-6, 1938, p. 119.

²⁴ V. Th. Muși, *Un deceniu de colonizare în Dobrogea Nouă (1925-1935)*, București, 1935, p. 28 sq.

²⁵ Arhivele Naționale Istorice, fond Jurnalele Consiliului de Miniștri (1917-1944), vol. I, 1925, nr. 184.

²⁶ V. Th. Muși, *op.cit.*, p. 39-42.

²⁷ Arhivele Naționale Istorice, fond Societatea de Cultură „Macedo-Română”, nr. 121, 1928, fila 20.

²⁸ *Al doilea congres de la Veria pentru emigrare*, în *Tribuna românilor de peste hotare*, București, III, nr. 1, 1926, p. 15-17.

²⁹ V. Th. Muși, *op. cit.*, p. 44-48.

tabelelor nominale aprobate de ministerul domeniilor și agriculturii. Acest procedeu le-a adus neplăceri aromânilor căci autoritățile consulare românești continuau să pretindă plata vizelor de pașaport. Oficial autoritățile grecești au avut o atitudine binevoitoare față de românii care urmau să plece, dar în realitate au luat măsuri ca nimeni să nu cumpere averile celor care urmau să plece astfel încât emigranții să fie nevoiți să-și părăsească bunurile pe care nu le puteau duce cu ei³⁰.

Din cele menționate mai sus reiese faptul că între statul român și statul grec nu a existat o înțelegere oficială referitoare la soluționarea problemei emigrării macedo-românilor. Probabil a existat un acord verbal, despre care însă nu se cunosc amănunte.

Coloniștii macedo-români au întâmpinat greutăți și după venirea în țară. Aplicarea planului de colonizare se desfășura cu greutate; cei puși de drept să-l îndeplinească încercau să profite de pe urma coloniștilor³¹. Uneori memoriile aromânilor, prin care cereau cu insistență intervenția guvernului, au fost interpretate ca fiind elaborate sub imboldul patimii politice³².

Reacția populației băștinașe bulgare față de așezarea aromânilor în Cadrilater a fost în general ostilă. Colonizarea nu putea aduce decât suferințe populației bulgare căci, în viziunea unor reprezentanți ai săi, cu toate că erau cetățeni indigeni, cu drepturi egale în fața legii, ei erau „reduși la rolul de iobagi tolerați pe pământurile lor, în vreme ce coloniștilor statul le acordă 10-15 ha”³³. O altă acuză adusă coloniștilor este situația dificilă creată prin găzduirea macedo-românilor în casele băștinașilor turci și bulgari. Dacă inițial coloniștii ar fi trebuit să fie găzduiți o perioadă scurtă de timp, până la construirea propriilor locuințe, șederea lor s-a prelungit neașteptat de mult, chiar până la 3-4 ani. Autoritățile nu s-au grăbit întotdeauna să acorde ajutoarele materiale și financiare necesare construirii locuințelor.

La alegerile parlamentare din 1928 în Camera Deputaților au reușit să ajungă, în calitate de reprezentanți ai populației din Dobrogea Nouă, doi etnici bulgari, Matei Ștefanov și N. Darandonov și un turc, O. Vehbi. Ei au reușit să obțină ordinul de sistare a colonizărilor. Proiectul deputaților bulgari, votat la 30 iunie 1930, anula toate disponibilitățile create prin legea din 1924 pentru colonizare. S-a acordat un nou termen populației băștinașe de 30 de zile pentru declararea terenurilor care n-au putut fi declarate până la termenul stabilit în 1924. Prin articolele 22 și 23 pământurile care ar mai fi rămas statului se repartizau localnicilor sub forma a patru categorii de împroprietărire³⁴.

Vestea încetării colonizărilor i-a găsit pe foarte mulți aromâni pe drum și în imposibilitatea de a se întoarce în Grecia unde își vânduseră avutul sau de a intra în țară datorită refuzului acordării vizelor, sau pe unii așteptând să li se dea voie să plece în Dobrogea Nouă³⁵.

Spre bucuria emigranților și coloniștilor macedo-români, dar și a celorlalți români care acceptaseră să se stabilească în Dobrogea Nouă, la 17 iulie 1930 a fost adoptată legea colonizării. Această reglementare legislativă stabilea ca activitățile legate de colonizare să fie transferate de la Casa Centrală a Împroprietăririi unui serviciu nou creat, Oficiul Național al Colonizării (O.N.A.C.), cu atribuții în elaborarea metodelor celor mai adecvate pentru realizarea acesteia³⁶.

Încercările de boicotare a colonizărilor au continuat și după punerea în vigoare a noii legi. Mărturie stau discuțiile consemnate prin procese verbale ale Societății de Cultură „Macedo-Române” din anul 1933 referitoare la asasinatele comitagiilor bulgari în Dobrogea Nouă³⁷. Pentru județul Durostor s-a întocmit o listă cerută de prefect - colonelul Naum - a efectelor acestor atacuri. Reproducem aici tabelul statistic cu atacurile comitagiilor întreprinse în intervalul 1919-1931³⁸.

³⁰ *Ibidem*, p. 49.

³¹ Arhivele Naționale Istorice, fond Societatea de Cultură „Macedo-română”, nr. 119, 1926, fila 5-7.

³² Arhivele naționale Istorice, fond Societatea de Cultură „Macedo-Română”, nr. 119, 1926, fila 7-8.

³³ V. Th. Muși, *op. cit.*, p. 97.

³⁴ *Ibidem*, p. 129.

³⁵ Arhivele Naționale Istorice, fond Societatea de Cultură „Macedo-Române”, nr. 119, 1929, fila 20-21.

³⁶ Nicolae Cușa, *Aromânii (macedonenii) în România*, București, 1996, p. 29.

³⁷ Arhivele Naționale Istorice, fond Societatea de Cultură „Macedo-Române”, nr. 119, 1933, fila 42-43.

³⁸ Arhivele Naționale Istorice, fond Președinția Consiliului de Miniștri, nr. 23, 1932, fila 65-66.

Anul	Nr. atacurilor	Răniți	Coloniști uciși	Siluiți	Bulgari uciși
1925	71	14	6	-	2
1926	49	8	2	-	-
1927	29	2	1	-	-
1928	29	1	1	1	1
1929	19	2	2	-	-
1930	21	5	1	-	-
1931	16	7	2	-	-
Total	234	39	15	1	3

Legea colonizării ar fi trebuit să pună capăt încercărilor de sabotare a stabilirii aromânilor și basarabenilor în Cadrilater. S-a încercat chiar acuzarea românilor de crime pentru că primiseră avizul de a primi arme cu unele restricții (câte 20-40 de fiecare colonie). Se cerea cu insistență intervenția Ligii Națiunilor în anchetarea situației. Într-un astfel de memoriu, datat 18 iunie 1928, profesorul Kyroff înfățișa tabloul „sumbru” al vieții populației bulgare băștinașe din Cadrilater de când au început colonizările aromânilor, despre persecuții în masă la adresa bulgarilor³⁹.

Guvernul român va răspunde acestor acuzații printr-un memoriu în care se face referire la organizația din Bulgaria, precum cea intitulată „Organizația revoluționară dobrogeană internă”(VDRO), care avea drept țel eliberarea Dobrogei prin atacuri, crime și menținerea unui climat de nesiguranță și teroare⁴⁰. Această stare de spirit ostilă românilor nu trebuie generalizată la întreaga opinie publică bulgară. După doar un deceniu dorința celor care nu au privit cu ochi buni aceste colonizări s-a împlinit. La 4 septembrie 1940 România va fi obligată să semneze la Craiova tratatul cu Bulgaria prin care Cadrilaterul era anexat acesteia.

Până în 1935, potrivit cifrelor oferite de V. Th. Muși, participant activ la această întreprindere, se stabiliseră în cele două județe, Caliacra și Durostor, 18 965 de familii de coloniști dintre care 12 412 erau din Vechiul Regat, Ardeal și Banat, și 6553 din statele balcanice⁴¹. După datele de arhivă publicate de Nicolae Cușa, preluate din inventarele cu populația colonizată ale Oficiului Național al Colonizării, reiese că în perioada 1927-1935 au fost împrăștiate 3635 de familii macedo-române, 1945 în județul Caliacra și 1690 în Durostor⁴².

Coloniștii au sosit din diferite zone geografice din Balcani locuite de populație de etnie aromână. Din Grecia, zonele sau localitățile de proveniență ale coloniștilor au fost Gramaticova, Caterina, Căndrova, Cavale, Drama, Fetița, Horupani, Leftera, Livezi, Lundzini, Neoasa, Luminița, Oșani, Papadia, Poroi, Salonic, Scopu, Selia, Vodena. Din Macedonia localitățile de origine au fost Monastir, Filipopoli, Nijapoli. Din Albania Corița, Corcea, Elbasan, Lunca, Nicea, Pleasa, Moscopole, Stopan. Din Bulgaria coloniștii au venit din Cepeno, Belovo, Giurmaia, Iavrova, Leascova, Nevricopi, Peștera, Plovdiv, Prave, Vruța.

Colonizarea Cadrilaterului constituie în politica României interbelice un proiect care urmărea românizarea acestei provincii locuită de o populație preponderent turcă și bulgară. Apariția problemei aromânilor ca urmare a constituirii statelor naționale în peninsula Balcanică, a însemnat și un aport suplimentar de populație românească. Cererile aromânilor au fost primite în general cu o atitudine binevoitoare de către partidele politice care s-au aflat la guvernare în această perioadă, fiind și rezolvate favorabil cea mai mare parte dintre ele. Dificultățile au apărut la nivelul autorităților locale din cele două județe. S-a constatat inconsecvență în aplicarea programului de sprijinire a coloniștilor aprobat de guvern, care a avut drept consecință înrăutățirea condițiilor de viață ale coloniștilor și implicit a dus la apariția unor conflicte cu populația bulgară și turcă băștinașă. Ceea ce a însemnat o reușită a fost împrăștierea în Cadrilater a 6553 familii macedo-române din totalul de 18 965 care s-au stabilit în această provincie.

³⁹ Arhivele Naționale Istorice, fond Președenția Consiliului de Miniștri, nr. 24, 1928, fila 155-164.

⁴⁰ *Ibidem*, fila 165-178.

⁴¹ V. Th. Muși, *op. cit.*, p. 147.

⁴² Nicolae Cușa, *Aromânii (macedonenii) în România*, București, 1996, p. 15-139.

THE COLONISATION OF THE AROMANIANS IN THE CADRILATER (1925-1935)**SUMMARY**

This article deals with the colonisation of a part of the Aromanian population living at the end of the World War 1st in various territories of the former Otoman Empire, which had recently come under the rule of the newly created national states from the Balkans. Throughout this period Greece, Bulgaria, and Albania pursued their own national policies, which meant a harsh treatment of their national minorities. At the end of the war between Turkey and Greece, the latter was flooded with Greek refugees from Asia Minor. The refugees were directed to Macedonia and other territories of Greece inhabited by an Aromanian population. Soon, as a result of agrarian reforms and other political measures, the Aromanians found them in a critical condition, threatened by the economic changes as well as by political constraints. Their leaders sought solutions in a massive emigration. Under the leadership of such personalities like Gheorghe Celea, George Colimitra, Mihail Bajdechi, Iancu Cepi, or with the constant support of such organisations as Societatea de Cultură Macedo-Română (The Aromanian Society of Culture), was initiated a program of immigration and colonisation of the Aromanians in the Cadrilater, the southern Dobrudja, a small area consisting of two counties, Durostor and Caliacra, inhabited mainly by a Turkish and a small Bulgarian population. The colonisation involved grants of pieces of land and some financial support for the colonists. The Romanian governments between 1925-1935 had have generally a positive attitude toward this project and sustained it by legislative and administrative measures. Some difficulties were caused by the local administration, which led to tensions between the Aromanian colonists and the Bulgarian minority. In the political context of the interwar Romania, the project was endangered several times due to political interventions of interested parts. However, in concrete numbers, it meant the colonisation and endowment with land of a total number of 18965 families of colonists, out of which 6553 were Aromanians.